

*Sénèque Médée Texte latin Perseus L. Annaeus Seneca. Tragoediae. Rudolf Peiper. Gustav Richter. Leipzig. Teubner. 1921. Corrigé en fonction du texte établi par Léon Hermann Les Belles Lettres, 1924 et de quelques variantes; ponctuation parfois modifiée . Variantes textuelles indiquées en regard des vers. Des indications de prosodie et de métrique (d'après Jacqueline Dangel, *Le Poète Architecte*, ed. Peeters, 2001);*

Les diverbia parlés sont en trimètres iambiques (683 vers) ; 12 tétramètres trochaïques pour les récitatifs ; 47 dimètres iambiques (épodes) ; 135 anapestes ; 90 mètres horatiens saphiques en stances ; 60 vers en cantica mutatis modis (asclépiades / glyconiques/ asclépiades) ;

1-55 < *Scaena Corinthi. Ara pro Medeae et Iasonis domo, Medea orans* > trimètres iambiques

Medea

Di conjugales tuque genialis tori,	5
Lucina, custos quaeque domituram freta	
Tiphyn novam frenare docuisti ratem,	
et tu, profundi saeve dominator maris,	
clarumque Titan dividens orbi diem,	
tacitisque praebens concium sacris jubar	
Hecate triformis, quosque juravit mihi	
deos Jason, quosque Medeae magis	
fas est precari: noctis aeternae chaos,	
aversa superis regna manesque impios	10
dominumque regni tristis et dominam fide	
meliore raptam, voce non fausta precor .	
Nunc, nunc adeste, sceleris ultrices deae,	
crinem solutis squalidae serpentibus,	
atram cruentis manibus amplexae facem,	15
adeste, thalamis horridae quondam meis	
quales stetistis : conjugi letum novae	
letumque socero et regiae stirpi date,	
mihi pejus aliud quod precer sponso, malum:	
vivat, per urbes erret ignotas egens	20
exul, pavens, invisus, incerti laris ;	
me conjugem optet, limen alienum expetat	
jam notus hospes, quoque non aliud queam	
pejus precari, liberos similes patri	
similesque matri pariat . Jam parta ultio est :	25
peperi . Querelas verbaque in cassum sero .	
Non ibo in hostes ? Manibus excutiam faces	
caeloque lucem . Spectat hoc nostri sator	
Sol generis, et spectatur, et curru insidens	
per solita puri spatia decurrit poli ?	30
Non redit in ortus et remetitur diem ?	
Da, da per auras curribus patriis vehi,	
committe habenas, genitor, et flagrantibus	
ignifera loris tribue moderari juga :	
gemino Corinthos litore opponens moras	35
cremata flammis maria committat duo .	
Hoc restat unum, pronubam thalamo feram	

ut ipsa pinum postque sacrificas preces caedam dicatis victimas altaribus .	
Per viscera ipsa quaere suppicio viam, si vivis, anime, si quid antiqui tibi remanet vigoris ; pelle femineos metus et inhospitalem Caucasum mente indue .	40
Quodcumque vidit Pontus aut Phasis nefas, videbit Isthmos. Effera, ignota, horrida, tremenda caelo pariter ac terris mala mens intus agitat ; vulnera et caedem et vagum funus per artus ; — levia memoravi nimis : haec virgo feci ; gravior exurgat dolor ; majora jam me scelera post partus decent .	45
Accingere ira teque in exitium para furore toto. Paria narrentur tua repudia thalamis : quo virum linques modo ? Hoc quo secuta es. — Rumpe jam segnes moras : quae scelere parta est, scelere linquenda est domus .	50

56-115

métrique : canticum mutatis modis

Chorus I <Chorus Corinthiorum in orchestra>

Ad regum thalamos numine prospero qui caelum superi quique regunt fretum adsint cum populis rite faventibus .	asclépiades
Primum sceptiferis colla Tonantibus taurus celsa ferat tergore candido ;	60
Lucinam nivei femina corporis intemptata jugo placet et asperi Martis sanguineas quae cohibet manus, quae dat belligeris foedera gentibus et cornu retinet divite copiam, donetur tenera mitior hostia .	65
Et tu, qui facibus legitimis ades, noctem discutiens auspice dextera , huc incede, gradu marcidus ebrio, praecingens roseo tempora vinculo .	70
Et tu quae, gemini praevia temporis, tarde, stella, redis semper amantibus : te matres, avide te cupiunt nurus quamprimum radios spargere lucidos .	
Vincit virgineus decor longe Cecropias nurus, et quas Taygeti jugis exercet juvenum modo muris quod caret oppidum, et quas Aonius latex	75 glyconi
Alpheosque sacer lavat .	80
Si forma velit aspici, cedent Aesonio duci proles fulminis improbi	

aptat qui juga tigribus , nec non, qui tripodas movet, frater virginis asperae ; cedet Castore cum suo Pollux caestibus aptior .	85	
Sic, sic, caelicolae, precor, vincat femina conjuges, vir longe superet viros .	90	
Haec cum femineo constitit in choro, unius facies praenitet omnibus .		asclépiades mineurs
Sic cum sole perit sidereus decor, et densi latitant Pleiadum greges cum Phoebe solidum lumine non suo orbem circuitis cornibus alligat .	95	
Ostro sic niveus puniceo color perfusus rubuit, sic nitidum jubar pastor luce nova roscidus aspicit. Ereptus thalamis Phasidis horridi, effrenae solitus pectora conjugis invita trepidus prendere dextera, felix Aeoliam corripe virginem	100	
nunc primum saceris, sponse, volentibus . Concesso, juvenes, ludite jurgio ; Hinc, illinc, juvenes, mittite carmina : rara est in dominos justa licentia .	105	
Candida thyrsigeri proles generosa Lyaei, multifidam jam tempus erat succendere pinum : excute sollemnem digitis marcentibus ignem . Festa dicax fundat convicia fescenninus , solvat turba jocos, — tacitis eat illa tenebris, si qua peregrino nubit fugitiva marito.	110	hexamètres dactyliques
	115	

116 178 < *Medea, nutrix pro domo* >

trimètres iambiques

Medea

Occidimus : aures pepulit hymenaeus meas . Vix ipsa tantum, vix adhuc credo malum. Hoc facere Jason potuit, erepto patre patria atque regno sedibus solam exteris deserere durus ? Merita contempsit mea	120	
qui scelere flamas viderat vinci et mare ? Adeone credit omne consumptum nefas ? Incerta, vaecors, mente vaesana feror partes in omnes ; unde me ulcisci queam ? Utinam esset illi frater ! est conjunx : in hanc	125	
ferrum exigatur. Hoc meis satis est malis ? Si quod Pelasgae, si quod urbes barbarae novere facinus quod tuae ignorent manus, nunc est parandum . Scelera te hortentur tua et cuncta redeant : inclitum regni decus	130	

raptum et nefandae virginis parvus comes divisus ense, funus ingestum patri sparsumque ponto corpus et Peliae senis decocta aeno membra ; funestum impie quam saepe fudi sanguinem , et nullum scelus irata feci : saevit infelix amor.	135	
Quid tamen Jason potuit, alieni arbitri jurisque factus ? Debuit ferro obvium offerre pectus : — melius, a melius, dolor furiose, loquere . Si potest, vivat meus, ut fuit, Jason , si minus, vivat tamen memorque nostri muneris, pereat mihi .	140	(<i>suasit R ; saevit ω ;</i>)
Culpa est Creontis tota, qui sceptro impotens conjugia solvit quique genetricem abstrahit gnatis et arto pignore astrictam fidem dirimit : petatur solus hic, poenas luat quas debet . Alto cinere cumulabo domum ; videbit atrum verticem flammis agi Malea longas navibus flectens moras.	145	(<i>muneris E; muneri A;</i>)
Nutrix Sile, obsecro, questusque secreto abditos manda dolori . Gravia quisquis vulnera patiente et aequo mutus animo pertulit, referre potuit : ira quae tegitur nocet ; professa perdunt odia vindictae locum.	150	
Medea Levis est dolor qui capere consilium potest et clepere sese : magna non latitant mala . Libet ire contra.	155	
Nutrix Siste furialem impetum, alumna : vix te tacita defendit quies .		
Medea Fortuna fortes metuit, ignavos premit .		
Nutrix Tunc est probanda, si locum virtus habet .	160	
Medea Numquam potest non esse virtuti locus .		
Nutrix Spes nulla rebus monstrat afflictis viam .		
Medea Qui nil potest sperare, desperet nihil .		
Nutrix Abiere Colchi, conjugis nulla est fides nihilque superest opibus e tantis tibi .	165	
Medea Medea superest, hic mare et terras vides ferrumque et ignes et deos et fulmina .		
Nutrix Rex est timendus .		

Medea

Rex meus fuerat pater .

Nutrix

Non metuis arma ?

Medea

Sint licet terra edita .

Nutrix

Moriere .

Medea

Cupio .

Nutrix

Profuge .

Medea

Paenituit fugae .

170

Nutrix

Medea ...

Medea

Fiam .

Nutrix

Mater es .

Medea

Cui sim vides .

Nutrix

Profugere dubitas ?

Medea

Fugiam, at ulciscar prius .

Nutrix

Vindex sequetur .

Medea

Forsan inveniam moras .

Nutrix

Compesce verba, parce jam, demens, minis
animosque minue : tempori aptari decet .

175

Medea

Fortuna opes auferre, non animum potest ;
sed cuius ictu regius cardo strepit ?

Ipse est Pelasgo tumidus imperio Creo .

179-300 Creo, Medea, < Nutrix , famuli >

trimètres iambiques

Creo

Medea, Colchi noxium Aeetae genus,
nondum meis exportat e regnis pedem ?

180

Molitur aliquid : nota frauds, nota est manus .

Cui parcer illa quemve securum sinet ?

Abolere propere pessimam ferro luem
equidem parabam : precibus evicit gener .

Concessa vita est ; liberet fines metu
abeatque tuta . Fert gradum contra ferox

185

minaxque nostros proprius affatus petit .
 Arcete, famuli, tactu et accessu procul ,
 jubete sileat . Regium imperium pati
 aliquando discat . Vade veloci fuga
 monstrumque saevum horribile jamdudum avehe .

190

Medea

Quod crimen aut quae culpa multatur fuga ?

Creo

Quae causa pellat, innocens mulier rogat .

Medea

Si judicas, cognosce, si regnas, jube .

Creo

Aequum atque iniquum regis imperium feras .

195

Medea

Iniqua numquam regna perpetuo manent .

Creo

I, querere Colchis !

Medea

Redeo : qui advexit, ferat .

Creo

Vox constituto sera decreto venit .

Medea

Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
 aequum licet statuerit, haud aequus fuit .

200

Creo

Auditus a te Pelia supplicium tulit ?

Sed fare ; causae detur egregiae locus !

Medea

Difficile quam sit animum ab ira flectere
 jam concitatum quamque regale hoc putet
 sceptris superbas quisquis admovit manus ,
 qua coepit ire , regia didici mea .

205

Quamvis enim sim clade miseranda obruta ,
 expulsa, supplex, sola, deserta, undique
 afflita, quondam nobili fulsi patre
 avoque clarum Sole deduxi genus .

210

Quodcumque placidis flexibus Phasis rigat
 Pontusque quicquid Scythicus a tergo videt
 palustribus qua maria dulcescunt aquis,
 armata peltis quicquid exterret cohors
 inclusa ripis vidua Thermodontiis,

215

hoc omne noster genitor imperio regit .

Generosa, felix, decore regali potens
 fulsi : petebant tunc meos thalamos proci
 qui nunc petuntur . Rapida fortuna ac levis
 praecepsque regno eripuit, exilio dedit .

220

Confide regnis, cum levis magnas opes
 huc ferat et illuc casus ; — hoc reges habent
 magnificum et ingens, nulla quod rapiat dies :

prodesse miseris, supplices fido lare protegere . — Solum hoc Colchico regno extuli : decus illud ingens Graeciae et florem inclitum, praesidia Achivae gentis et prolem deum servasse memet . Munus est Orpheus meum qui saxa cantu mulcet et silvas trahit, geminumque munus Castor et Pollux meum est satique Borea quique trans Pontum quoque summota Lynceus lumine inmisso videt , omnesque Minyae : nam ducem taceo ducum , pro quo nihil debetur : hunc nulli imputo ; vobis revexi ceteros, unum mihi ; incesse nunc et cuncta flagitia ingere . Fatebor : obici crimen hoc solum potest, Argo reversa . Virgini placeat pudor paterque placeat : tota cum ducibus ruet Pelasga tellus, hic tuus primum gener tauri ferocis ore flammanti occidet . Fortuna causam quae volet nostram premat, non paenitet servasse tot regum decus . Quodcumque culpa praemium ex omni tuli, hoc est penes te. Si placet, damna ream, sed redde crimen . Sum nocens, fateor, Creo : talem sciebas esse, cum genua attigi fidemque supplex praesidis dextra peti ; terra hac miseriis angulum ac sedem rogo latebrasque viles : urbe si pelli placet, detur remotus aliquis in regnis locus .	225
	230 (munus ω ; numen corr. Richter ;)
	235
	240
	245 (dextra : R E ; dextrae A ;)
	250
Creo Non esse me qui sceptra violentus geram nec qui superbo miserias calcem pede, testatus euidem videor haud clare parum generum exulem legendo et afflictum et gravi terrore pavidum, quippe quem poenae expedit letoque Acastus regna Thessalica optimens . Senio trementem debili atque aevo gravem patrem peremptum queritur et caesi senis discissa membra, cum dolo captae tuo piae sorores impium auderent nefas .	255
Potest Jason, si tuam causam amoves, suam tueri : nullus innocuum crux contaminavit, afuit ferro manus proculque vestro purus a coetu stetit .	260
Tu, tu malorum machinatrix facinorum, cui feminae nequitia ad audenda omnia robur virile est, nulla famae memoria, egredere, purga regna, letales simul tecum aufer herbas, libera cives metu, alia sedens tellure sollicita deos .	265
Medea	270

Profugere cogis ? Redde fugienti ratem
et redde comitem : fugere cur solam jubes ?
Non sola veni . Bella si metuis pati,
utrumque regno pelle . Cur santes duos
distinguis ? Illi Pelia, non nobis jacet ;
fugam, rapinas adice, desertum patrem
lacerumque fratrem, quicquid etiam nunc novas
docet maritus conjuges ; non est meum :
totiens nocens sum facta, sed numquam mihi.

275

Creo

Jam exisse decuit . Quid seris fando moras ?

MedeaSupplex recedens illud extremum precor,
ne culpa natos matris insontes trahat .**Creo**

Vade : hos paterno ut genitor excipiam sinu .

Medea

Per ego auspiciatos regii thalami toros ,
per spes futuras perque regnorum status,
Fortuna varia dubia quos agitat vice,
precor, brevem largire fugienti moram,
dum extrema natis mater infigo oscula,
fortasse moriens.

285

Creo

Fraudibus tempus petis .

Medea

Quae fraus timeri tempore exiguo potest ?

Creo

Nullum ad nocendum tempus angustum est malis .

Medea

Parumne miserae temporis lacrimis negas ?

Creo

Etsi repugnat precibus infixus timor ,
unus parando dabitur exilio dies .

295

MedeaNimis est, recidas aliquid ex isto licet :
et ipsa propero .**Creo**

Capite supplicium lues ,
clarum priusquam Phoebus attollat diem
nisi cedis Isthmo . — Sacra me thalami vocant,
vocat precari festus Hymenaeo dies.

300

301 379 <Chorus Corinthiorum in orchestra>

métrique : dimètres anapestiques

Chorus II

Audax nimium qui freta primus
rate tam fragili perfida rupit

terrasque suas post terga videns animam levibus credidit auris, dubioque secans aequora cursu potuit tenui fidere ligno inter vitae mortisque vias nimium gracili limite ducto .	305
Nondum quisquam sidera norat stellisque quibus pingitur aether non erat usus, nondum pluvias Hyadas poterat vitare ratis, non Oleniae lumina Caprae , nec quae sequitur flectitque senex Arctica tardus plaustra Bootes, nondum Boreas, nondum Zephyrus nomen habebant.	310
Ausus Tiphys pandere vasto carbasa ponto legesque novas scribere ventis : nunc lina sinu tendere toto, nunc prolato pede transversos captare notos, nunc antemnas medio tutas ponere malo, nunc in summo religare loco , cum jam totos avidus nimium navita flatus optat et alto rubicunda tremunt sipara velo .	320
Candida nostri saecula patres videre , procul fraude remota . Sua quisque piger litora tangens patrioque senex factus in arvo, parvo dives, nisi quas tulerat natale solum, non norat opes .	325
Bene dissaepti foedera mundi traxit in unum Thessala pinus jussitque pati verbera pontum , partemque metus fieri nostri mare sepositum. Dedit illa graves improba poenas per tam longos ducta timores, cum duo montes, claustra profundi, hinc atque illinc subito impulsu velut aetherio gemerent sonitu, spargeret astra nubesque ipsas mare deprenum .	330
Palluit audax Tiphys et omnes labente manu misit habenas, Orpheus tacuit torpente lyra ipsaque vocem perdidit Argo .	340
Quid cum Siculi virgo Pelori, rabidos utero succincta canes, omnis pariter solvit hiatus ?	345
	350

Quis non totos horruit artus
totiens uno latrante malo?
 Quid cum Ausonium dirae pestes 355
 voce canora mare mulcerent,
 cum Pieria resonans cithara
 Thracius Orpheus solitam cantu
 retinere rates paene coegit
 Sirena sequi ? Quod fuit hujus 360
 pretium cursus? Aurea pellis
 majusque mari Medea malum,
 merces prima digna carina .
 Nunc jam cessit pontus et omnes
 patitur leges : non Palladia 365
 compacta manu regum referens
 inclita remos quaeritur Argo ;
 quaelibet altum cumba pererrat ;
 terminus omnis motus et urbes
 muros terra posuere nova, 370
 nil qua fuerat sede reliquit
 pervius orbis : Indus gelidum
 potat Araxen , Albin Persae
 Rhenumque bibunt. Venient annis
 saecula seris, quibus Oceanus 375
 vincula rerum laxet et ingens
 pateat tellus Tethysque novos
 detegat orbes nec sit terris
 ultima Thule .

380 430 < *Nutrix, Medea pro palatio* >

trimètres iambiques

Nutrix

Alumna, celerem quo rapis tectis pedem ? 380
 Resiste et iras comprime ac retine impetum .
 Incerta qualis entheos gressus tulit
 cum jam recepto maenas insanit deo
 Pindi nivalis vertice aut Nysae jugis,
 talis recursat huc et huc motu effero, 385
 furoris ore signa lymphati gerens .
 Flammata facies ; spiritum ex alto citat,
 proclamat, oculos uberi fletu rigat,
 renidet : omnis specimen affectus capit .
 Haeret ; minatur, aestuat, queritur, gemit.
 Quo pondus animi verget ? ubi ponet minas ? 390
 ubi se iste fluctus franget? Exundat furor :
 non facile secum versat aut medium scelus ;
 se vincet : irae novimus veteris notas .

Magnum aliquid instat, efferum immane impium : 395
 vultum furoris cerno . Di fallant metum !

Medea

Si quaeris odio, misera, quem statuas modum ,

imitare amorem . Regias egone ut faces
 inulta patiar ? Segnis hic ibit dies,
 tanto petitus ambitu, tanto datus ?

400

Dum terra caelum media libratum feret
 nitidusque certas mundus evolvet vices
 numerusque harenis derit, et solem dies
 noctemque sequentur astra, dum siccas polus
 versabit Arctos, flumina in pontum cadent,
 numquam meus cessabit in poenas furor
 crescatque semper . Quae ferarum immanitas,
 quae Scylla, quae Charybdis Ausonium mare
 Siculumque sorbens quaeve anhelantem premens
 Titana tantis Aetna fervebit minis ?

405

Non rapidus amnis, non procellosum mare
 Pontusve Coro saevus aut vis ignium
 adjuta flatu possit inhibere impetum
 irasque nostras : sternam et evertam omnia .

410

Timuit Creontem ac bella Thessalici ducis ?

415

Amor timere neminem verus potest .
 Sed cesserit coactus et dederit manus :
 adire certe et conjugem extremo alloqui
 sermone potuit . — Hoc quoque extimuit ferox ;
 laxare certe tempus immidis fugae
 genero licebat : — liberis unus dies
 datus est duobus . Non queror tempus breve :
 multum patebit . Faciet, hic faciet dies
 quod nullus umquam taceat : — invadam deos
 et cuncta quatiam .

420

425

Nutrix

Recipe turbatum malis,
 era, pectus, animum mitiga .

Medea

Sola est quies
 mecum ruina cuncta si video obruta :
 mecum omnia abeant . Trahere, cum pereas, libet .

Nutrix

Quam multa sint timenda, si perstas, vide :
 nemo potentes aggredi tutus potest .

430

430-560 Jason, Medea, <Nutrix>

trimètres iambiques

Jason

O dura fata semper et sortem asperam,
 cum saevit et cum parcit ex aequo malam !
 remedia quotiens invenit nobis Deus
 periculis pejora : si vellem fidem
 praestare meritis conjugis, leto fuit
 caput offerendum ; si mori nolle, fide
 misero carendum . Non timor vicit fidem,
 sed trepida pietas : quippe sequeretur necem

435

proles parentum . Sancta si caelum incolis Justitia, numen invoco ac testor tuum : nati patrem vicere . Quin ipsam quoque, etsi ferox est corde nec patiens jugi, consulere natis malle quam thalamis reor . Constituit animus precibus iratam aggredi . Atque ecce, viso memet exiluit, furit, fert odia piae se : totus in vultu est dolor .	440
Medea	
Fugimus, Jason , fugimus : hoc non est novum , mutare sedes ; causa fugiendi nova est : pro te solebam fugere . Discedo , exeo : penatibus profugere quam cogis tuis , ad quos remittis ? Phasin et Colchos petam patriumque regnum quaeque fraternus crux perfudit arva? Quas peti terras jubes ? Quae maria monstras? Pontici fauces freti per quas revexi nobilem regum manum, adulterum secuta per Symplegadas ? Parvamne lolcon, Thessala an Tempe petam ? Quascumque aperui tibi vias, clausi mihi . —	445
Quo me remittis ? Exuli exilium imperas nec das . Eatur . Regius jussit gener . Nihil recuso . Dira suppicia ingere : merui . Cruentis paucicem poenis premit regalis ira, vinculis oneret manus, clausamque saxo noctis aeternae obruat : minora meritis patiar . — Ingratum caput, revolvat animus igneus tauri halitus	450
interque saevos gentis indomitae metus armifero in arvo flammeum Aeetae pecus, hostisque subiti tela, cum jussu meo terrigena miles mutua caede occidit ; adice expedita spolia Phrixei arietis,	455
somnoque jussum lumina ignoto dare insomne monstrum, traditum fratrem neci , et scelere in uno non semel factum scelus, jussasque natas , fraude deceptas mea,	460
secare membra non revicturi senis . Aliena quaerens regna deserui mea . Per spes tuorum liberum et certum larem, per victa monstra, per manus, pro te quibus	465
numquam pepercisti, perque praeteritos metus, per caelum et undas, conjugi testes mei, miserere, redde supplici felix vicem .	470
Ex opibus illis, quas procul raptas Scythae usque a perustis Indiae populis agunt, quas quia referta vix domus gazas capit, ornamus auro nemora, nil exul tuli	475
nisi fratris artus : hos quoque impendi tibi ;	480
	485 (gazas <i>ω</i> ; gaza Willamowitz;)

tibi patria cessit, tibi pater, frater, pudor : —
hac dote nupsi . — Redde fugienti sua .

Jason

Perimere cum te vellet infestus Creo, 490
lacrimis meis evictus exilium dedit .

Medea

Poenam putabam : munus, ut video, est fuga.

Jason

Dum licet abire, profuge teque hinc eripe :
gravis ira regum est semper .

Medea

Hoc suades mihi,
praestas Creusae : paelicem invisam amoves . 495

Jason

Medea amores obicit ?

Medea

Et caedem et dolos .

Jason

Obicere tandem quod potes crimen mihi ?

Medea

Quodcumque feci .

Jason

Restat hoc unum insuper,
tuis ut etiam sceleribus fiam nocens .

Medea

Tua illa, tua sunt illa : cui prodest scelus,
is fecit ; — omnes conjugem infamem arguant,
solus tuere, solus insontem voca :
tibi innocens sit , quisquis est pro te nocens . 500

Jason

Ingrata vita est cujus acceptae pudet .

Medea

Retinenda non est cujus acceptae pudet. 505

Jason

Quin potius ira concitum pectus doma,
placare natis .

Medea

Abdico, ejuro, abnuo —
meis Creusa liberis fratres dabit ?

Jason

Regina natis exulum, afflictis potens .

Medea

Ne veniat umquam tam malus miseris dies,
qui prole foeda misceat prolem inclitam ,
Phoebi nepotes Sisyphi nepotibus . 510 (Ne veniat : Bothe ; non : A)

Jason

Quid, misera, meque teque in exitium trahis ?
Abscede, quaeso .

Medea

Supplicem audavit Creo.

Jason

Quid facere possim, loquere . 515

Medea

Pro me ? Vel scelus .

Jason

Hinc rex et illinc .

Medea

Est - et hic major metus - ,
Medea ; nos conflige ; certemus sine,
sit pretium Jason .

Jason

Cedo defessus malis .

Et ipsa casus saepe jam expertos time .

Medea

Fortuna semper omnis infra me stetit . 520

Jason

Acastus instat .

Medea

Propior est hostis Creo .
Utrumque profuge . Non ut in sacerum manus
armes nec ut te caede cognata inquines
Medea cogit : innocens mecum fuge .

Jason

Et quis resistet, gemina si bella ingruant , 525
Creo atque Acastus arma si jungant sua ?

Medea

His adice Colchos, adice et Aeeten ducem,
Scytha Pelasgis junge : demersos dabo .

Jason

Alta extimesco sceptris .

Medea

Ne cupias vide .

Jason

Suspecta ne sint, longa colloquia amputa . 530

Medea

Nunc summe toto Juppiter caelo tona,
intende dextram, vindices flamas para
omnemque ruptis nubibus mundum quate .
Nec diligentia tela librentur manu .

Vel me vel istum : quisquis e nobis cadet 535
nocens peribit ; non potest in nos tuum
errare fulmen .

Jason

Sana meditari incipe
et placida fare . Si quod ex saceri domo
potest fugam levare solamen, pete .

Medea

Contemnere animus regias, ut scis, opes 540
potest soletque ; liberos tantum fugae
habere comites liceat in quorum sinu

lacrimas profundam . Te novi nati manent .

Jason

Parere precibus cupere me fateor tuis ;
pietas vetat : namque istud ut possim pati,
non ipse memet cogat et rex et sacer ;
haec causa vitae est, hoc perusti pectoris
curis levamen. Spiritu citius queam
carere, membris, luce .

545 (istud ut : E ; istud non : CP)

Medea

— Sic natos amat ?

Bene est, tenetur, vulneri patuit locus. — 550

Suprema certe liceat abeuntem loqui
mandata, liceat ultimum amplexum dare :
gratum est. Et illud voce jam extrema peto,
ne, si qua noster dubius effudit dolor,
maneant in animo verba ; melioris tibi 555
memoria nostri sedeat ; haec irae data
oblitterentur.

Jason

Omnia ex animo expuli,
precorque et ipse, fervidam ut mentem regas
placideque tractes ; miserias lenit quies.

< *Jason abit* >

560 578 Medea, Nutrix

trimètres iambiques

Medea

Discessit . Itane est? Vadis oblitus mei 560
et tot meorum facinorum ? Excidimus tibi ?

Numquam excidemus . Hoc age, omnis advoca
vires et artes . Fructus est scelerum tibi
nullum scelus putare . Vix fraudi est locus :
timemur. Hac aggregere, qua nemo potest 565
quicquam timere . Perge, nunc aude, incipe
quicquid potest Medea, quicquid non potest .

Tu, fida nutrix, socia maeroris mei
variique casus, misera consilia adjuva .

Est palla nobis, munus aetherium, domus 570
decusque regni, pignus Aeetae datum

a Sole generis ; est et auro textili
monile fulgens quodque gemmarum nitor

distinguit aurum, quo solent cingi comae .

Haec nostra nati dona nubenti ferant , 575
sed ante diris inlita ac tincta artibus .

Vocetur Hecate . Sacra letifica appara :
statuantur arae, flamma jam tectis sonet .

579-669< Chorus Corinthiorum>

Chorus III

Nulla vis flammae tumidive venti tanta, nec teli metuenda torti, quanta , cum conjunx viduata taedis ardet et odit ; non ubi hibernos nebulosus imbræ Auster advexit properatque torrens Hister et junctos vetat esse pontes ac vagus errat ; non ubi impellit Rhodanus profundum, aut ubi in rivos nivibus solutis sole jam forti medioque vere tabuit Haemus.	580	saphiques
	585	
Caecus est ignis stimulatus ira nec regi curat patiturve frenos aut timet mortem ; cupit ire in ipsos obvius enses. Parcite, o divi, veniam precamur, vivat ut tutus mare qui subegit . Sed furit vinci dominus profundi regna secunda.	595	
Ausus aeternos agitare currus immemor metae juvenis paternæ quos polo sparsit furiosus ignes ipse recepit .	600	
Constitit nulli via nota magno : vade qua tutum populo priori , rumpe nec sacro violente sancta foedera mundi .	605	
Quisquis audacis tetigit carinae nobiles remos nemorisque sacri Pelion densa spoliavit umbra, quisquis intravit scopulos vagantes et tot emensus pelagi labores barbara funem religavit ora raptor externi redditurus auri, exitu diro temerata ponti jura piavit .	610	
Exigit poenas mare provocatum : Tiphs in primis, domitor profundi, liquit indocto regimen magistro ; litore externo, procul a paternis occidens regnis tumuloque vili tectus, ignotas jacet inter umbras .	615	
Aulis amissi memor inde regis portibus lentis retinet carinas stare querentes.	620	
Ille vocali genitus Camena,	625	

cujus ad chordas modulante plectro restitit torrens, siluere venti, cui suo cantu volucris relicto adfuit, tota comitante silva, Thracios sparsus jacuit per agros, at caput tristi fluitavit Hebro : contigit notam Styga Tartarumque, non redditurus .	630	(cui : A ; cum : Leo correxit)
Stravit Alcides Aquilone natos, patre Neptuno genitum necavit sumere innumeratas solitum figuratas : ipse post terrae pelagique pacem, post feri Ditis patefacta regna, vivus ardenti recubans in Oeta praebuit saevis sua membra flammis, tabe consumptus gemini cruoris munere nuptae .	635	<i>vers saphique 4eme syllabe dissociée</i>
Stravit Ancaeum violentus ictu saetiger ; fratres, Meleagre, matris impius mactas morerisque dextra matris iratae . Meruere cuncti . Morte quod crimen tener expiavit Herculi magno puer inrepertus, raptus, heu, tutas puer inter undas ? Ite nunc, fortes, perarate pontum, fonte timendo .	640	
Idmonem, quamvis bene fata nosset, condidit serpens Libycis harenis ; omnibus verax, sibi falsus uni concidit Mopsus caruitque Thebis .	645	(fratres : ψ; fratrem : E A)
Ille si vere cecinit futura , exul errabit Thetidis maritus ; igne fallaci nocitus Argis Nauplius praeceps cadet in profundum patrioque pendet crimine poenas fulmine et ponto moriens Oileus ; conjugis fatum redimens Pheraei uxor impendes animam marito .	650	
Ipse qui praedam spoliumque jussit aureum prima revehi carina , ustus accenso Pelias aeno , arsit angustas vagus inter undas : jam satis, divi, mare vindicantis : parcite jusso .	655	
	660	
	665	

Pavet animus, horret ; magna pernicies adest .	670
Immane quantum augescit et semet dolor accedit ipse vimque praeteritam integrat .	
Vidi furentem saepe et aggressam deos, caelum trahentem : majus his, majus parat	
Medea monstrum. Namque ut attonito gradu evasit et penetrale funestam attigit,	675
totas opes effundit et quicquid diu etiam ipsa timuit , promit atque omnem explicat	
turbam malorum, arcana, secreta, abdita,	
et triste laeva comprecans sacrum manu, pestes vocat quascumque ferventis creat	
harena Libyae , quasque perpetua nive	
Taurus coercet frigore Arctoo rigens ,	
et omne monstrum . Tracta magicis cantibus squamifera latebris turba desertis adest .	685
Hic saeva serpens corpus immensum trahit trifidamque linguam exertat et quaerit quibus	
mortifera veniat : carmine auditu , stupet	
tumidumque nodis corpus aggestis plicat	
cogitque in orbes . « Parva sunt, inquit , mala	690
et vile telum est, ima quod tellus creat :	
caelo petam venena . Jam, jam tempus est	
aliquid movere fraude vulgari altius .	
Huc ille , vasti more torrentis jacens ,	
descendat anguis, cuius immensos duae,	695
major minorque , sentiunt nodos ferae	
(major Pelasgis apta, Sidoniis minor)	
pressasque tandem solvat Ophiuchus manus	
virusque fundat ; adsit ad cantus meos	
lacessere ausus gemina Python numina,	700
et Hydra et omnis redeat Herculea manu	
succisa serpens, caede se reparans sua .	
Tu quoque relictis pervigil Colchis ades,	
sopite primum cantibus, serpens, meis. »	
Postquam evocavit omne serpentum genus ,	705
congerit in unum frugis infastiae mala :	
quaecumque generat invius saxis Eryx ,	
quae fert opertis hieme perpetua jugis	
sparsus cruento Caucasus Promethei ,	
et quis sagittas divites Arabes linunt	
pharetraque pugnax Medus aut Parthi leves,	710
aut quos sub axe frigido sucos legunt	
lucis Suebae nobiles Hyrcaniis ,	
quodcumque tellus vere nidifico creat	
aut rigida cum jam bruma discussit decus	
nemorum et nivali cuncta constrinxit gelu ,	
quodcumque gramen flore mortifero viret ,	
cujusque torti sucus in radicibus	
causas nocendi gignit, attractat manu .	

(Hyrcaniis : *E* ; Hercyniis : *Avanti* ;)

720

Haemonius illas contulit pestes Athos,
has Pindus ingens, illa Pangaei jugis
teneram cruenta falce deposit comam ;
has aluit altum gurgitem Tigris premens,
Danuvius illas, has per arentes plagas
tepidis Hydaspes gemmifer currans aquis,
nomenque terris qui dedit Baetis suis
Hesperia pulsans maria languenti vado .

725

Haec passa ferrum est, dum parat Phoebus diem,
illius alta nocte succisus frutex ,
at hujus ungue secta cantato seges .

730

Mortifera carpit grama ac serpentium
saniem exprimit miscetque et obscenas aves :
maestique cor bubonis et raucae strigis
exsecta vivae viscera . Haec scelerum artifex
discreta ponit ; his rapax vis ignium ,
his gelida pigri frigoris glacies inest .

735

Addit venenis verba non illis minus
metuenda . Sonuit ecce vaesano gradu
canitque. Mundus vocibus primis tremit .

740 847 *Medea <Nutrix>*

vers 740-751 : 12 tétramètres trochaïques

Medea

Comprecor vulgus silentum vosque ferales deos 740
et Chaos caecum atque opacam Ditis umbrosi domum.

Tartari ripis ligatae squalidae Mortis specus (specus *ω*; specu *F*)
supplicis, animae, remissis currite ad thalamos novos :
rota resistat membra torquens, tangat Ixion humum ;

Tantalus securus undas hauriat Pirenidas ; 745
lubricus per saxa retro Sisyphum volvat lapis.
Vos quoque, urnis quas foratis inritus ludit labor,
Danaides, coite : vestras hic dies quaerit manus.
Gravior uni poena sedeat conjugis socero mei .

Nunc meis vocata sacris, noctium sidus, veni, 750
pessimos induta vultus, fronte non una minax .

Tibi, more gentis, vinculo solvens comam,
secreta nudo nemora lustravi pede
et evocavi nubibus siccis aquas
egique ad imum maria, et Oceanus graves 755
interius undas aestibus victis dedit ;
pariterque mundus lege confusa aetheris
et solem et astra vidit, et vetitum mare
tetigistis , Ursae. Temporum flexi vices :
aestiva tellus floruit cantu meo,
coacta messem vidit hibernam Ceres;
violenta Phasis vertit in fontem vada
et Hister, in tot ora divisus, truces
compressit undas omnibus ripis piger .

760

(vidit : *ω* ; fudit : *Hermann conjecit*)

Sonuere fluctus, tumuit insanum mare 765

trimètres iambiques

tacente vento ; nemoris antiqui domus
amisit umbras , vocis imperio meae .
Die relicto , Phoebus in medio stetit
Hyadesque nostris cantibus motae labant :
adesse sacris tempus est, Phoebe, tuis .

(tacente : ω ; jacente : *Hermann conjecit* ;)
(amisit : *E* ; emisit : *M*)
(relicto ψ ; reducto : *Leo correxit*)

770

(771-786 : métrique : système iambique épodique)

Tibi haec cruenta serta texuntur manu,
novena quae serpens ligat,
tibi haec Typhoeus membra quae discors tulit
qui regna concussit Jovis .

Vectoris istic perfidi sanguis inest,
quem Nessus expirans dedit .

Oetaeus isto cinere defecit rogus ,
qui virus Herculeum babit .

Piae sororis, impiae matris, facem
ultricis Althaeae vides .

Reliquit istas invio plumas specu
Harpyia, dum Zeten fugit .

His adice pinnas sauciae Stymphalidos
Lernaea passae spicula .

Sonuistis, arae, tripodas agnosco meos
faventi commotos dea .

Video Triviae currus agiles,
non quos pleno lucida vultu
pernox agitat, sed quos facie
lurida maesta, cum Thessalicis
vexata minis caelum freno
propiore legit . Sic face tristem
pallida lucem funde per auras,
horrore novo terre populos
inque auxilium, Dictynna, tuum
pretiosa sonent aera Corinthi .

Tibi sanguineo caespite sacrum
sollemne damus, tibi de medio
rapta sepulchro fax nocturnos
sustulit ignes, tibi mota caput
flexa voces cervice dedi,
tibi funereo de more jacens
passos cingit vitta capillos,
tibi jactatur tristis Stygia
ramus ab unda ; tibi nudato
pectore maenas sacro feriam
bracchia cultro . Manet noster
sanguis ad aras : assuesce, manus,
stringere ferrum carosque pati
posse cruores : — sacrum laticem
percussa dedi . Quodsi nimium
saepe vocari quereris votis ,
ignosce , precor : causa vocandi,

775

780

785

anapestes

790

(terre *A* : terrae *E*)

795

800

805

810

Persei, tuos saepius arcus una atque eadem est semper Jason .	815	
Tu nunc vestes tinge Creusae, quas cum primum sumpserit , imas urat serpens flamma medullas .		anapestes monodiques
Ignis fulvo clusus in auro latet obscurus, quem mihi caeli qui furt a luit viscere feto dedit et docuit condere vires arte , Prometheus . Dedit et tenui sulphure tectos Mulciber ignes et vivacis fulgura flammae de cognato Phaethonte tuli .	820	
Habeo mediae dona Chimaerae, habeo flammas usto tauri gutture raptas, quas permixto felle Medusae tacitum jussi servare malum .	825	(mediae : <i>ω</i> ; medicae : <i>Hermann conjectit</i> ;)
Adde venenis stimulos, Hecate, donisque meis semina flammae condita serva ; fallant visus tactusque ferant, meet in pectus venasque calor, stillent artus ossa que fument vincatque suas flagrante coma nova nupta faces.	830	
Vota tenentur : ter latratus audax Hecate dedit et sacros edidit ignes face lucifera .	835	
	840	

843 848 Medea, <Nutrix, nati Medeae>

— Peracta vis est omnis : hoc natos voca, pretiosa per quos dona nubenti feram .	trimètres iambiques
Ite, ite, nati, matris infaustae genus, placate vobis munere et multa prece dominam ac novercam . Vadite et celeres domum referte gressus , ultimo amplexu ut fruar .	845

849 878 Chorus IV

Quonam cruenta maenas praeceps amore saevo rapitur ? Quod impotenti facilius parat furore ?	dimètres iambiques catalectiques
Vultus citatus ira riget et caput feroci quatiens superba motu regi minatur ultro .	850
Quis credat exulem ?	855
Flagrant genae rubentes, pallor fugat ruborem,	

860

nullum vagante forma
servat diu colorem .

Huc fert pedes et illuc,
ut tigris orba natis
cursu furente lustrat
Gangeticum nemus .

Frenare nescit iras
Medea, non amores ;
nunc ira amorque causam
junxere : quid sequetur ?

Quando efferet Pelasgis
nefanda Colchis arvis
gressum metuque solvet
regnum simulque reges ?

Nunc, Phoebe, mitte currus
nullo morante loro,
nox condat alma lucem,
merget diem timendum
dux noctis Hesperus.

865

870

875

879-890 Nuntius, Chorus, Nutrix

trimètres iambiques

Nuntius

Periere cuncta, concidit regni status .
Nata atque genitor cinere permixto jacent .

880

Chorus

Qua fraude capti ?

Nuntius

Qua solent reges capi :

donis .

Chorus

In illis esse quis potuit dolus ?

Nuntius

Et ipse miror vixque jam facto malo
potuisse fieri credo .

Chorus

Quis cladis modus ?

Nuntius

Avidus per omnem regiae partem fuit ,
ut jussus , ignis : jam domus tota occidit ;
urbi timetur .

885

Chorus

Unda flammas opprimat .

Nuntius

Et hoc in ista clade mirandum accidit :
alit unda flammas , quoque prohibetur magis ,
magis ardet ignis : ipsa praesidia occupat .

890

891 977 Nutrix, Medea, < Nati >

trimètres iambiques

Nutrix

Effer citatum sede Pelopea gradum ,
Medea, praeceps quaslibet terras pete .

Medea

Egone ut recedam ? Si profugissem prius ,
ad hoc redirem, nuptias specto novas .

Quid, anime, cessas ? Sequere felicem impetum .

895

Pars ultionis ista, qua gaudes, quota est ?

Amas adhuc, furiosa, si satis est tibi
caelebs Jason . Quaere poenarum genus
haut usitatum jamque sic temet para :
fas omne cedat , abeat expulsus pudor ;

900

vindicta levis est quam ferunt purae manus .

Incumbe in iras teque languentem excita
penitusque veteres pectore ex imo impetus
violentus hauri . Quicquid admissum est adhuc,
pietas vocetur . Hoc age, et faxo sciant
quam levia fuerint quamque vulgaris notae
quae commodavi scelera . Prolusit dolor
per ista noster : quid manus poterant rudes
audere magnum? Quid puellaris furor ?

(violentus *E* ; violenter : *Richter* ;)

905

Medea nunc sum ; crevit ingenium malis :
juvat, juvat rapuisse fraternum caput ;
artus juvat secuisse et arcano patrem
spoliasse sacro, juvat in exitium senis
armasse natas . Quaere materiam, dolor :
ad omne facinus non rudem dextram afferes .

910

Quo te igitur, ira, mittis, aut quae perfido
intendis hosti tela ? Nescio quid ferox
decrevit animus intus et nondum sibi
audet fateri . Stulta properavi nimis :
ex paelice utinam liberos hostis meus
aliquos haberet ! — quicquid ex illo tuum est,
Creusa peperit . Placuit hoc poenae genus,
meritoque placuit : ultimum magno scelus
animo parandum est : — liberi quondam mei,
vos, pro paternis sceleribus poenas date .

915

920

(magno : *A* ; agnosco : *E*)

925

Cor pepulit horror, membra torpescunt gelu
pectusque tremuit . Ira discessit loco
materque tota conjugi expulsa redit .
Egone ut meorum liberum ac prolis meae
fundam cruento ? Melius, a, demens furor ,

930

incognitum istud facinus ac dirum nefas
a me quoque absit ; quod scelus miseri luent ?

Scelus est Jason genitor et majus scelus
Medea mater : — occidant, non sunt mei ;
pereant, mei sunt . Crimine et culpa carent ,
sunt innocentes : fateor, et frater fuit .

935

Quid, anime, titubas ? Ora quid lacrimae rigant
 variamque nunc huc ira, nunc illuc amor
 diducit ? Anceps aestus incertam rapit ;
 ut saeva rapidi bella cum venti gerunt
 utrimque fluctus maria discordes agunt
 dubiumque fervet pelagus , haut aliter meum
 cor fluctuatur . Ira pietatem fugat
 iramque pietas . — Cede pietati, dolor .

— Huc, cara proles, unicum afflictæ domus
 solamen, huc vos ferte et infusos mihi
 conjungite artus . Habeat incolumes pater,
 dum et mater habeat : — urguet exilium ac fuga .

Jam jam meo rapiuntur avulsi e sinu,
 flentes, gementes osculis ; pereant patri ;
 periere matri . Rursus increscit dolor
 et fervet odium ; repetit invitam manum
 antiqua Erinys . Ira, qua ducis, sequor .
 Utinam superbae turba Tantalidos meo
 exisset utero bisque septenos parens
 natos tulisse ! Sterilis in poenas fui ;
 fratri patrique quod sat est , peperi duos .

Quonam ista tendit turba Furiarum impotens ?
 Quem quaerit aut quo flammeos ictus parat ,
 aut cui cruentas agmen infernum faces
 intentat ? Ingens anguis excusso sonat
 tortus flagello . Quem trabe infesta petit
 Megaera ? Cujus umbra dispersis venit
 incerta membris ? Frater est, poenas petit : —
 dabimus , sed omnes . Fige luminibus faces ,

940

945

950

955

960

965

970

975

lania, perure, pectus en Furiis patet .
 Discedere a me, frater, ultrices deas
 manesque ad imos ire securas jube :
 mihi me relinque et utere hac, frater, manu
 quae strinxitensem : victima manes tuos
 placamus ista. — Quid repens affert sonus ?
 Parantur arma meque in exitium petunt .
 Excelsa nostræ tecta concendam domus,
 caede inchoata . — Perge tu mecum comes .
 Tuum quoque ipsa corpus hinc mecum aveham .

Nunc hoc age, anime : non in occulto tibi est
 perdenda virtus ; approba populo manum .

978 1027 Jason , milites , Medea, <Nutrix> < Nati >

trimètres iambiques

Jason

Quicunque regum cladibus fidus doles ,
 concurre , ut ipsam sceleris auctorem horridi
 capiamus . Huc, huc fortis, armiferi, cohors ,
 conferte tela , vertite ex imo domum .

980

Medea

Jam jam recepi sceptrum, germanum, patrem, spoliumque Colchi pecudis auratae tenent ; rediere regna, rapta virginitas reddit .	
O placida tandem numina, o festum diem, o nuptiale ! Vade , perfectum est scelus, vindicta nondum : perage, dum faciunt manus .	985
Quid nunc moraris, anime ? Quid dubitas potens ? (2 ponctuations possibles : ? avant ou après potens) Jam cecidit ira . — Paenitet facti, pudet .	
Quid, misera, feci ? Misera ? Paeniteat licet, feci ; — voluptas magna me invitam subit, et ecce crescit . Derat hoc unum mihi , spectator iste . Nil adhuc facti reor : quicquid sine isto fecimus sceleris perit .	990
Jason	
En ipsa tecti parte praecipiti imminet . Huc rapiat ignes aliquis, ut flammis cadat suis perusta .	995
Medea	
Congere extremum tuis natis, Jason, funus, ac tumulum strue : conjunx sacerque justa jam functis habent , a me sepulti ; natus hic fatum tulit, hic te vidente dabitur exitio pari .	1000
Jason	
Per numen omne perque communes fugas torosque, quos non nostra violavit fides, jam parce nato . Si quod est crimen, meum est . Me dedo morti ; noxiū macta caput .	1005
Medea	
Hac qua recusas, qua doles, ferrum exigam . I nunc, superbe, virginum thalamos pete, relinque matres .	
Jason	
Unus est poenae satis.	
Medea	
Si posset una caede satiari manus, nullam petisset . Ut duos perimam, tamen nimium est dolori numerus angustus meo . In matre si quod pignus etiamnunc latet, scrutabor ense viscera et ferro extraham .	(satiari haec manus corredit Gronov) 1010
Jason	
Jam perage coeptum facinus, haut ultra precor, moramque saltem supplicis dona meis .	1015
Medea	
Perfruere lento scelere, ne propera, dolor : meus dies est ; tempore accepto utimur .	
Jason	
Infesta, memet perime .	
Medea	
Misereri jubes.	

Bene est, peractum est . Plura non habui, dolor,
quae tibi litarem . Lumina huc tumida alleva,
ingrate Jason . Conjugem agnoscis tuam ?

1020

Sic fugere soleo, patuit in caelum via :
squamosa gemini colla serpentes jugo
summissa praebent . Recipe jam gnatos, parens ;
ego inter auras aliti curru vehar .

1025

Jason

Per alta vade spatia sublimis aetheris,
testare nullos esse, qua veheris, deos .